

מראי מקומות- בבא מציעא ס"ו

לכא' שייך לומר כאן ג"כ, דכיון שסיים שיהי' קרקע שהוא כנגד מעותיו לגוביינא, א"כ ממילא אי"צ קנין (ולכא' יהי' מבואר מדברי הרשב"א שלא ס"ל להיסוד של הנתיבות, ודלא כמה שמבואר מהרשב"א בגיטין כ:), אולם כבר הביא השערי חיים ראי' מדברי הרשב"א לעיל [ט"ו] דס"ל כהנתיבות, וצ"ע].

(ד) **אף לאחר מתן מעות קנה הכל- הק' הרשב"א,** הא אמרי' לעיל (סה:), הבאנו דבריו (שם) דאם אמר המלוה כשתמכרם לא תמכרם אלא לי בדמים הללו, אסור, ומ"ש. ותי' בשם הראב"ד, דהתם שאני שהדבר תלוי ברצונו של מוכר אם ירצה למכור, אבל כאן תנאי מכירה היא אם לא יפרענו ביום פלוני, וא"כ אי"ז רבית. ועוד כ' דאולי באמת כאן איכא רבית, וכוונת הגמ' דקנה הכל ואיכא רבית, אין אין מסלקין לי' מהשדה, דאינו אלא אבק רבית.

(ה) **ולמניומי קשיא מתני'- כ' הרשב"א בשם רש"י,** דהקו' ממתני' הוא שהרי השדה שוה טפי מההלואה, ומ"מ אמרי' הרי היא שלו, אלמא אסמכתא קניא. וביאר הרשב"א, דס"ל לרש"י דהחסרון באסמכתא הוא דאדם מגזם דמוכרו שדהו שוה אלף לחמש מאות, וכדו', אבל ודאי אין כוונתו באמת לעשות כן. אולם כ' הרשב"א דזה אינו מחוור, שהרי אמרי' לקמן דכל דאי לא קני, אלמא דאסמכתא הוא אפי' שוה בשוה. אלא הוא ביאר דטעמא דמלתא הוא דאין אדם רוצה למכור נכסיו אפי' בשוויין, ואפי' ביותר מכדי דמיהן [ולכן טעמא דמילתא הוא דכיון דאינו רוצה למכור נכסיו, ממילא אמרי' דאינו גומר דעת לעשות הקנין על סמך "דאי"'].

(ו) **איבעית אימא דאמר לי' קני מעכשיו- פרש"י,** דאי"ז אסמכתא אלא קנין גמור, שע"מ מכר גמור החזיק בה מעכשיו בדמים הללו. ולכא' ביאר דבריו הוא ע"פ מש"כ התוס' רי"ד, דהיכא שתלה המכר באם לא הביא לו מעות, אז הוי אסמכתא, דאין כאן אלא מכר אא"כ לא יביא לו המעות, וכיון שכך, לא הוי מכר, דאסמכתא לא קניא. אבל היכא דאמר לי' מעכשיו, א"כ אין המכר תלוי באם, אלא כישול המכר תלוי באם, והלכך, כיון שלא הביא לו המעות, נמצא דאין המכר בטל.

(א) **טעמא מאי, כיון דלוקח בעי לאתנויי והכא מוכר קא מתני'- כ' תוס' דהכא מיירי שכבר עמדו על סוף לקנות שלא באחריות, ולכך מצטער הלוקח שלא הי' מתרצה המוכר למוכרה שלא באחריות [ולכא' פשוט דאפי' לפי תוס', מיירי שעדיין לא עשה הקנין, דאם כבר עשו הקנין, א"כ אפי' אם הלוקח מתני', הרי לכא' אין בהתנאתו כלום]. ודק' השטמ"ק בשם השיטה, הא כאן מיירי דבפירוש אתנו שלא באחריות, ולכא' לא אתו דברים על פה ומרעין לשטרא, וא"כ אפי' אם הלוקח מתנה, לכא' לא מהני. ואין לומר דחוזרין על התנאי, דא"כ, אפי' אם אתני המוכר, הרי הוא מוחל על התנאי, ושוב עושין המכר באחריות. ותי' דכיון דבשטר אתנו בלא אחריות, א"כ בעי תנאי גמור להשתעבד באחריות גמורה, וא"כ כל זמן דאין עושין התנאי בתנאי גמור, דהיינו ע"י הלוקח, הרי אי"ז אלא פטומי מילי בעלמא.**

(ב) **מהו דתימא הוא גופי' אדעתא דידה קא גמירי וכי'- כ' הנמוקי יוסף (לז. בדפיו) דמיירי קודם שנתן הגט, דאי כבר נתן לה הגט, ודאי לא הי' שייך עוד להטיל בה תנאי. אולם כ' להסתפק, היכא שאמרה כן אף קודם כתיבת הגט, האם גם בכה"ג אמרי' דגם פטומי מילי ניהו, או אז י"ל דכל הכתיבה הי' באמת ע"פ אמירתה, ושפיר היתה כוונתו להתנות כן בהגט.**

(ג) **לאחר מתן מעות לא קנה אלא כנגד מעותיו- הק' הריטב"א,** במה קונה, הרי כבר נתן המעות, ומעות אלו כבר נעשו מלוה ואינה קונה. ותי' או דמיירי דהמלוה נתן שוה פרוטה ויתנה עמו שיקנה הקרקע בכסף זה, אי"נ דכתב שטר שיקנה לו לאותו זמן כשלא יקיים תנאו. וכ' הרשב"א בשם הראב"ד דכיון דקנוי להמלוה בתורת משכון, א"כ הו"ל כמכירה ליומי', וכשבעל הקרקע (הלוה) חוזר ופודה, הרי הוא כחוזר ולוקח באותן דמים [ולכא' עדיין צ"ב, הרי לכא' יכול הלוה לפדות המשכון ע"י פרעון החוב, ומה משעבדו עכשיו שלא לפדות גם אותו הקרקע שהוא כנגד מעותיו. ואולי י"ל דהא גופא דהמלוה יושב על הקרקע בתורת בעלים הו"ל כקנין, וא"כ אפי' לאחר מתן מעות הו"ל אותו קנין מהני לענין כנגד מעותיו, ועדיין צ"ע. ולכא' הי' שייך ליישב קו' הרשב"א גם ע"פ דברי הנתיבות (שד"מ, א'), דס"ל דכשסיים הלוה מעות שיהי' לפרעון החוב, קנאם המלוה אפי' בלא מעשה קנין. וא"כ,

הלואה עידית נחשב עידית וצריך לפרוע ממנו. ור' אחא מדפתי ס"ל דאזלי בתר שעת פרעון, ובשעת פרעון הו"ל עידי עידית, ולכן אינו משלם אלא ממה שהי' הבינונית דמעיקרא, ועכשיו הוי העידית.

(ט) **למימרא דסבר ר"נ מחילה בטעות לא הויא מחילה, וכו' - יש לעי, למה אי"ז פשוט דמחילה בטעות לא הוי מחילה, כמו כל חלות בטעות דאמרי' דלא מהני. וביאר בהערות להגרי"ש, דהצד דמחילה בטעות מהני הוא משום דהו"ל כיאוש, וא"כ י"ל דאף דהי' בטעות, כיון דסכ"ס מייאש, מהני [ועדיין צ"ע מהו הגרין].**

(י) **הדרא ארעא והדרי פריי - פרש"י, פירות שאכלן הלוקח לאחר שלש שנים. וביאר בהגהות הגר"א דפירות שאכל בתוך שלש שנים אינו צריך להחזיר, ואף שהיו רבית, אולם אבק רבית הי', ולכן אינו יוצא בדיינים. אבל הרמב"ם ס"ל דמיירי אף בפירות בתוך הג' שנים, וביאר בהערות להגרי"ש משום דס"ל להרמב"ם דהוי רבית קצוצה אף בתוך הג' שנים.**

(יא) **ור' נחמן אמר אף משבאו לעולם יכול לחזור בו... לא מפקינן מיניי - ע' בחזון איש (ח"מ א', ה'), שהביא מש"כ הקצות (קכ"ג, א') להוכיח בדעת הרמב"ן דאף למ"ד אין אדם מקנה דשלב"ל, אבל אם אמר לחבירו לכשבא לעולם זכה וקני, ועשה הקונה קנין כשבא לעולם, שפיר מהני. והק' עליו חזו"א מסוגיין, דלמה אמרי' דאם אכלה הו"ל מחילה בטעות, הרי אדרבה, נתקיים אמירתו ע"י מה שאכל הפירות, כיון שעדיין לא חזר המקנה.**

(יב) **ואמר ר"נ מודינא דאי שמיט ואכיל לא מפקינן מיניי - כ' הריטב"א בשם ר"ת דלמדין מכאן דמי שמוכר או נותן שטר חוב לחבירו, ולא עשה לו כתיבה ומסירה או אגב כראוי, וקדם הלוקח או המקבל מתנה וגבאו קודם שמיחה בו האחר, זכה במה שגבה, דמחילה בטעות הוי מחילה, וכדאמרי' הכא.**

(ז) **דא"ל קני מעכשיו - פרש"י, דהפירות לפי ר' יהודה הלוקח אוכלן, ולפי רבנן משלשין אותן. וכ' הפני יהושע, דלכאוי כוונת רש"י הוא דלרבנן צריך ליתן הפירות ליד שלישי משום דשניהם אסורין מלאוכלן משום איסור רבית, והיינו כדברי ר' ענן לעיל אמתני'. אבל הק' דלכאוי אינו דומה, דהתם הא נתן הלוקח מקצת הדמים, ומשום הכי שייך איסור רבית אצל המוכר, דאולי יגמור המקח, ונמצא דאכל המוכר הפירות של המתנת מעות של דמי מקח שקיבל מתחלה. אבל כאן, מה רבית שייך אצל המוכר, ממ"נ, אם לא יגמור המקח, נמצא דמדידי' קאכל, דהיו שלו מעיקרא. ואף אם נגמור המקח, נמצא דלא הי' כאן הלואה, אלא הי' מקח מעיקרא, וא"כ אין שייך איסור רבית בכלל. אלא הביאור בדברי רש"י הוא דצריכין לשלש המעות משום גזל, ולא משום רבית, ומיירי כשלא התנו המוכר ולוקח ביניהם שיהיו יכולים לאכול הפירות, וא"כ מעיקר הדין מסתפקים אנו פירות של מי הם, ולכן שפיר נותנים אותם ביד שלישי. דהיינו דבעצם הלוקח יותר ראוי לאכול הפירות, או מצד המשכון או מצד המוכר, אלא דאינו יכול לאכול הפירות משום דין רבית. וא"כ, אף דאצל המוכר אין שייך דין רבית, אולם אינו יכול לאוכלם משום דאולי אינם שלו. וזה לרבנן, אבל לפי ר' יהודה, דצד א' ברבית מותר, א"כ שפיר יכול הלוקח לאכול הפירות, ומצד דין משכון שבה [ומשמע דאפי' אם למעשה יתגלה אח"כ דמעולם לא הי' מקח, ושל המוכר הם, מ"מ מדין משכון יכול הוא לאוכלם לפי ר' יהודה], וזהו שכ' רש"י דלר"י לוקח אוכלן.**

(ח) **אתא בדקא שקיל לעידי עידית - כ' הריטב"א דעיקר הפי' של הגמ' הוא כר' פנחס הלוי, דלאו דשקלי' לגמרי קאמר, דא"כ אמאי לא גבי מן העידית, הרי בין בשעת הלואה, ובין בשעת גובינא עידית הוא, והו"ל לגבות מיניי. אלא הביאור הוא דהכא שטפה בדקא ושוי' העידי עידית לזיבורית, דהשתא עידית דמעיקרא הו"ל עידי עידית [דהיינו, דמעיקרא מה שהי' נחשב רק עידית הוא משום שהי' קרקע אחרת טוב ממנו, ולא הי' פחות ממנו אלא ב' מדרגות, בינונית וזיבורית. אבל עכשיו דהבדקא שוי' להעידי עידית להיות זיבורית, א"כ נמצא שיש ג' מדרגות פחות ממנו, ואין שום קרקע למעלה ממנו, וא"כ נמצא דהוי עידי עידית]. וביאור במח' בהגמ' כך הוא, דר' פפא ס"ל דבתר שעת הלואה אזלי', ומה שבשעת**

יג) **התם זביני הכא הלואה- פרש"י**, ומחזי כרבית. כלומר, דלעולם ס"ל לר"נ דמחילה בטעות הוי מחילה, ושאני הכא דמחזי כרבית, וכרבית קצוצה דמי, ולכן הדרה ארעא והדרי פירי. והק' **תוס'**, דבכל מקום משמע דר"נ ס"ל דמחילה בטעות לא הוי מחילה. ולכן פי' דהכא הלואה, היינו דהלוה אינו קונה אלא בתורת מכר, והמכר אינו כלום לפי דהוי אסמכתא, ונמצא דמחלה בטעות ולא הוי מחילה. משא"כ בהא דזביני, לא הי' מחילה בטעות, דנהי דיכול לחזור, אבל אינו רוצה לחזור, כי היכי דליקו בהימנותי, ולכן אפי' אם הי' יודע שיכול לחזור לא הי' חוזר. וליישב פרש"י, כ' הריטב"א דמה דס"ל לר"נ דמחילה בטעות הוי מחילה, היינו היכא דיודע מה שנטל חבירו ממנו, ומחלו משום דסובר דחבירו נוטלו מן הדין, וזה מהני. אבל היכא דאינו יודע כלל שחבירו נטל ממונו, אז מחילה בטעות כזה לא מהני.

יד) **הכא הלואה- פרש"י**, ומחזי כרבית, שמתחלה בהלואה בא לו וכרבית קצוצה דמי, ואין אבק רבית בדבר הלואה, אלא בדבר מכר. והק' **הפני יהושע**, דלכאו' דברי רש"י נראין כסתירה מיני' ובי', דכיון דכ' דאין אבק רבית בהלואה, א"כ לכאו' הוי רבית קצוצה גמור, ולמה כ' רק דהוי מחזי כרבית. וביאר דודאי עיקר רבית קצוצה דאורייתא הוא היינו היכא שקוצץ בשעת הלואה להוסיף לו דרך רבית, משא"כ הכא דלא קצץ מעיקרא לשם רבית, ואף אם קצץ אין ההוספה ידוע, דשמא לא יעשה פירות. אלא דהי' משמע לר"נ דמ"מ יוצאה בדיינים, אף דאינה רבית קצוצה דאורייתא, וביאר דרק דרך מכר הוא אבק רבית דאינה יוצאה בדיינים, אבל רבית דהלואה, אפי' מדרבנן, יוצאה בדיינים.